

A fenevad és az írás radikalizmusa

Most, amikor folyóiratunk elmúlt tizenkét esztendő, és hozzáfogok, hogy a *Magyar Művészet* új lapszámához jegyzeteket készítsék, olyan fenségesen jelenik meg előttem az írás radikalizmusa.

Az írás csakis radikális felfogásban nyitja meg a szabadság terét; ellentétben a politikával, amely pokollá teszi életünket, ha enged a szélsőségek csábításának. Talán azért jut ez eszembe, mert maga a címválasztás is radikálisnak számít a XXI. században, amely nem Lyka Károly és nem Fülep Lajos kora; a „magyar” és a „művészet” önmagában állva is provokáció, hát még így, egyetlen jelzős szintagmában. Kétféle írói radikalizmus is vonz, két végpont, ha tetszik: Németh László *Tanúja* és Kertész Imre *Gályanaplója*. Előbbi szilánkjából alkotja újjá a szellemi valóság egységes szerkezetét, utóbbi az egységes szellemi valóságot villantja föl szilánkokban, vagy legalábbis ezekre törekszenek. Eljárásaik ugyan ellentétei egymásnak – ne feledjük, hogy a módszertanról beszélek –, ám nagyon is hasonlók, elvégre az a bizonyos szellemi valóság se nem szilánkos, se nem egységes; a szemlélet teszi azzá, ami. A *Magyar Művészet* is radikális: szenvedélyesen, olykor kétségbeesetten keressük a művészi világmegéléshez közelebb vivő írásmódokat műfaji korlátok nélkül; az egyetlen kritérium: az alaposság.

A mai kor embere viszolyg a nehezen érthetőtől, így viszont a saját életétől, nem lévén kevésbé összetett, mint egy jó kortármű, úgyszintén meg fog undorodni. Valójában megfigyeltem, hogy a radikális egyszerűség éppúgy zavarba ejtő, mint a radikális bonyolultság, s mindkettő szolgálhat esztétikai tapasztalattal. Mindkettő banalitásba csúszhat azonban, ha a szerző nem vállal kockázatot, ennélfogva nem a problémára érzékeny, hanem a dogmát követi. „Az irodalmi iskolákat inkább a kudarcaik, semmint a telitalálatok alapján lehet megkülönböztetni. Legelőbb is minden új iskola kitalál magának egy sajátos módszert, hogy miként legyen közepszerű.” Gómez Dávila remek aforizmájában (*További széljegyzetek egy rejtett szöveghez*) az „irodalom” helyettesíthető a „művészetelmélettel”, főként ha egy másik bölcsességét is felidézünk. „Az irodalmat a »fikcióra« redukálni jellegzetesen modern kori visszaélés. Minden irodalom, amit tehetséggel írtak.” És valóban elegendő csak a már említett Németh László egyszemélyes folyóiratára és Kertész Imre töredékes, filozofikus regényére hivatkoznunk, hogy belássuk a szépirodalmi fikció határainak elmosódását. A *Magyar Művészet* íráseszménye – ne rettenjünk meg a nagy sza-

vaktól! – az lenne, hogy elragadtatással és találékonyan hatoljunk a műalkotások lényegéig. Fő ellenfelünk a dogmatizmus, amely jellegzetesen bizonyos társadalomkritikák szolgálatára, csoportérdekeket érvényesít, és ahelyett, hogy tisztázná fogalomkészletét, fegyverként hadonászik vele az eltérő fogalmakkal élőket megfélemlítendő.

Ám nem csupán az írás radikális; az olvasás nemkülönben az. Böngészni hosszú írásokat. Tüdőre szívni lassú mérgeket, vagy keserű, gyógyító pirulákat szedni: mind egy is, ha úgy olvasunk, hogy próbára tesszük elménket, szívünket, türelmünket, kíváncsiságunkat. Elmélyült olvasás nélkül emberi méltóságunkból adunk fel valamicskét, talán nem is elhanyagolható mértékben. Ez az alap, ami nélkülözhetetlen, ha kezdeni akarunk magunkkal valamit. Nézzük a sok-sok videót a közösségi médiában, a képeket, a szimulákrum tartalom nélküli formai tobzódását. Mi lenne, ha tartalommal is kitöltenénk ezeket a formavilágokat? Ha a beszélő fejek fecsegését időnként felváltaná a komoly személyiségek eszmecseréje? A „sokaságot” pedig a „lélek s szabad nép”, a „lelki restséget” a „hozzáértő, dolgozó nép okos gyülekezete”, miként Berzsenyi és József Attila is kívánták? Miután a folyóirat kivívta rangját a szellemi életben, tavalyelőtt gondoltunk egy merészre, és *Korszakos* címen elindítottuk kéthetente jelentkező videópodcastunkat. Nem is reméltük, hogy ekkora sikert könyvelhetünk el; alig több mint egy év leforgása alatt az egyik legnézettebb beszélgetéssorozattá nőtte ki magát a magaskulturális tartalomgyártásban. Az átlagos havi közönségünk tízezer fő körüli, de több beszélgetés nézettsége messze tízezer, olykor húszezer fő felett volt, az átlagos havi megtekintések pedig huszonhatezret tesznek ki. A statisztikák alapján eddig is több százezer fő nézte videóinkat, az eléréseink meghaladták a félmilliót. Az idei évtől nemcsak portrészzerű beszélgetésekkel rukkoltunk elő, de egyszerre több vendég közreműködése révén egy-egy releváns kulturális témát is megvizsgálunk. Ezzel a *Korszakos* népszerű tartalmai jól kiegészítik a folyóirat teoretikus érdeklődésű közleményeit: a két médium együttesen széles körű panorámát ad az élő magyar kultúráról.

Hát nem feltétlenül kell meghunyászkodni a tömegmédiára kiber-Leviatánja előtt? Nem csak az ürességnek van közönsége? Mindannyiszor, amikor bizonyítást nyer, hogy nem, nem feltétlenül kell, és nem, nem csak annak van, fölszegjük a fejünket, kiegyenesedik a gerincünk, és pár centivel magasabbá válunk, talán néhány milliméterrel,

Naomi Devil,
Ököl 1. és Ököl 2.,
2025
© Ördög Noémi

alig észrevehetően a föld fölött is járunk. Sokáig, az első hét esztendőben ennek az ízig-vérig akadémiai feladványnak a kidolgozását végeztük az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetében is. Oly sok teendőnk lenne a magyar kultúrtörténet és az élő magyar kultúra értékeinek bemutatása, elemzése, valamint tudatosítása terén, elvégre ez a mi munkánk, a mi feladatunk, akár sziszifuszi, akár prométheuszi, ám úgy látszik, hogy ennek az elvégzése – koncepció és szándék híján – a Kutatóintézetben egyelőre várat magára. Mi tagadás, immár külső megfigyelőként, szomorúan konstatáltam ezt a tényt az MMKI jubileumi kiadványát forgatva, amelynek szerkesztői az első hét év kutatásainak valódi eredményeiről nem tudósítanak, sem a szervezet küldetésével nem vetnek számot, így viszont a mulasztások még inkább szembeötlők. Kétségtelen, hogy kulturális intézményeinknek muszáj alkalmazkodniuk a változó körülményekhez, így az új médiaviszonyokhoz, az újmédiához is. Az alkalmazkodás ugyanakkor nem jelenthet önfeladást, nem számolhatunk le a nemzeti kultúrának az olvasásból és az írásból fakadó értékeivel, amelyek évszázadokig szavatolták a közösség fennmaradását. Eddigi története, eredményei a notórius kétkedőket is meggyőzhetik arról, hogy a Magyar Művészeti Akadémiának hosszú távon is kulcsszerepe lesz a nem-

zeti kultúra folytonosságának megőrzésében. Mi a helyzet a többi intézménnyel? A *Korszakos* beszélgetéseiben igyekszünk sorra venni őket, mert az esztétika szorosan kapcsolódik a kultúrpolitika nagy kérdéseire. Ezért vezetem beszélgetést például a múzeumügyről, valamint a vallás, a hit és a művészetek fundamentális egymásra utaltságáról.

Éppen csak pislákolnak a kultúrmarxizmus gázlángjai ma már, és egyre nyilvánvalóbb Jacques Maritain igazsága, amely a *Pars pro toto*-könyvsorozatunk *Művészet és skolasztika* című kötetéből kiviláglik. Maritain is helyesen látja, hogy „a művészt úgy kezdik üldözni, mint a bölcseket, és szinte úgy, mint a szenteket [...] bizonyos szempontból ugyanis nem ebből a világból való”. Milyen hosszú ideig mesterkedtek azon az esztéták, hogy a „szubverzívót” leválasszák a „transzcendenciáról”, ami persze képtelenség! A művészet és a vallás rokonságára mi sem mutat rá pontosabban, mint Maritain alábbi szép mondata. „Bármily kevesen vannak is egy ilyen korban, akik nem akarnak kedvére tenni a fenevadnak, s nem akarnak mindenben alkalmazkodni, pusztán annál fogva, hogy érdektelen tevékenységet folytatnak, bennük őrződik meg az emberi faj élete.”

Szerkesztőségünk továbbra is azért dolgozik, hogy ne tegyünk kedvére a hétfejű és tízszarvú bibliai fenevadnak.